
WSCHODNI ROCZNIK HUMANISTYCZNY
TOM XXII (2025), Ng 1
s. 113-120
doi: 10.36121/jdurka.22.2025.1.113

Jarosław Durka
ORCID: 0000-0003-2535-7842
(Uniwersytet Kaliski im. Prezydenta Stanisława Wojciechowskiego)

Ukraińscy inwalidzi wojenni byłej Armii Ukraińskiej Republiki Ludowej w polskim systemie opieki społecznej - zarys zagadnienia

Streszczenie: Celem publikacji jest uzupełnienie wiedzy na temat inwalidów wojennych byłej Armii Ukraińskiej Republiki Ludowej w polskim systemie pomocy społecznej oraz działalności najważniejszej ukraińskiej organizacji inwalidów. Ukraińscy inwalidzi wojenni zostali włączeni do polskiego systemu pomocy społecznej. Jednak nie byli traktowani jednakowo. Większe uprawnienia mieli ci inwalidzi, którzy ucierpieli podczas walk w obronie Polski w okresie sojuszu Armii Ukraińskiej Republiki Ludowej z Wojskiem Polskim (od 10 czerwca 1920 r. do 17 marca 1921 r.). Ukraiński związek inwalidów wojennych dążył do poprawy sytuacji tych członków organizacji, którzy nie otrzymali wszystkich uprawnień.

Słowa kluczowe: Związek Ukraińskich Inwalidów Wojennych b. Armii Ukraińskiej Republiki Ludowej, inwalidzi wojenni, opieka społeczna, emigracja ukraińska w Polsce 1921-1939, Kalisz, Aleksander Zahrodski

Ukrainian war invalids of the former Army of the Ukrainian People's Republic in the Polish social welfare system – an outline of the problem

Annotation: The purpose of the publication is to broaden the knowledge about war invalids of the former Ukrainian Army in the Polish social welfare system and the activities of the main Ukrainian invalids' organization. Ukrainian war invalids were included in the Polish social welfare system. However, they were not treated equally. Those invalids who suffered during the battles in defense of Poland during the period of the alliance of the Army of the Ukrainian People's Republic with the Polish Army (from June 10, 1920 to March 17, 1921) had more rights. The association of Ukrainian war invalids tried to improve the situation of those members of the organization who did not receive all rights.

Keywords: Union of Ukrainian War Invalids of the former Army of the Ukrainian People's Republics, war invalids, social service, Ukrainian emigration in Poland 1921-1939, Kalisz, Aleksander Zahrodski

Wstęp

Losy emigrantów ukraińskich w Kaliszu były już wielokrotnie opisywane przez historyków¹. Nie wszyscy jednak podejmowali się szczegółowej analizy funkcjonowania tej społeczności², a zwłaszcza sytuacji inwalidów wojennych zarówno w latach dwudziestych jak i trzydziestych XX w. Najobszerniej zrobił to Emilian Wiszka, który w swojej książce *Emigracja ukraińska w Polsce 1920-1939* poświęcił jeden z podrozdziałów na opis działalności Związku Ukraińskich Inwalidów Wojennych byłej Armii Ukraińskiej Republiki Ludowej³. Obecna praca ma na celu uzupełnienie istniejącej wiedzy poprzez uszczegółowienie tej tematyki, wskazanie z jakimi problemami natury formalnej mierzył się związek skupiający ukraińskich inwalidów wojennych zamieszkałych w Polsce w latach trzydziestych XX w. Podstawową bazę źródłową stanowią dokumenty zgromadzone w Wojskowym Biurze Historycznym w Warszawie i literatura przedmiotu. Przygotowując niniejszy artykuł wykorzystano metodę monograficzną, a jako technikę przyjęto analizę dokumentów.

Związek Ukraińskich Inwalidów Wojennych b. Armii URL w latach dwudziestych

Według ustaleń E. Wiszki organizacja powstała w Kaliszu (lub w Tarnowie i potem została przeniesiona do Kalisza) w 1921 r. w ramach działalności Ukra-

¹ J.J. Bruski, *Petlurowcy. Centrum Państwowe Ukraińskiej Republiki Ludowej na wychodźstwie (1919-1924)*, Kraków 2004, s. 455-469; Z. Karpus, *Pobyt żołnierzy Ukraińskiej Republiki Ludowej w obozach internowania w Polsce w latach 1920-1924*, [w:] *Europa Orientalis. Polska i jej wschodni sąsiedzi od średniowiecza po współczesność*, red. Z. Karpus, T. Kempa, D. Michaluk, Toruń 1996, s. 455-464; tenże, *Jeńcy i internowani rosyjscy i ukraińscy na terenie Polski w latach 1918-1924*, Toruń 2000; A. Kolańczuk, *Internowani żołnierze Armii UNR w Kaliszu 1920-1939*, Kalisz-Przemyśl-Lwów 1995; J. Legieć, *Armia Ukraińskiej Republiki Ludowej w wojnie polsko-ukraińsko-bolszewickiej w 1920 r.*, Toruń 2002, s. 199-200; M. Palijenko, I. Sribniak, *Życie codzienne internowanych żołnierzy Armii URL w Kaliszu w latach 1821-1924 (według materiałów z archiwów polskich i ukraińskich)*, „Przegląd Archiwalny Instytutu Pamięci Narodowej” 2020, T. 13, s. 185-202; J. Sinkewycz, *Ukraińscy emigranci polityczni w Kaliszu i Piotrkowie Trybunalskim w latach 1920-1930 w świetle źródeł archiwalnych*, „Nowa Polityka Wschodnia” 2024, nr 1, s. 166-185; Y. Sinkevych, *Українські політичні емігранти в суспільному, господарському і культурному житті Ченстохови, Піотркува-Трибунальського, Торуня, Калиша та Тухолі в 1920–1930-х роках*, „Res Historica” 2023, nr 56, s. 449-478; I. Sribniak, M. Palijenko, *Placówki oświatowe w obozie internowanych żołnierzy Armii Ukraińskiej Republiki Ludowej w Szczepiornie w latach 1922-1923. Na podstawie obozowego czasopisma „Ukraiński Surmacz”*, „Polonia Maior Orientalis” 2023, T. 10, s. 115-125; I. Sribniak, *Діяльність освітніх закладів у таборі інтернованих воїнів Армії УНР Калиш (1921-1924 рр.)*, „Facta Simonidis” 2020, T. 13, nr 1, s. 143-161; E. Wiszka, *Stacja Ukraińska w Kaliszu (1924-1939)*, [w:] *Polska - Ukraina: Osadczuk*, red. B. Berdychowska, O. Hnatiuk, Lublin 2007, s. 137-180; tenże, *Emigracja ukraińska w Polsce 1920-1939*, Toruń 2005, s. 287-370; tenże, *Prasa emigracji ukraińskiej w Polsce 1920-1939*, Toruń 2001. Zob. też: *Документ №4. Історичний нарис 22 стрілецького куреня 3 залізної дивізії 1920-1921 р.* [w:] *Війна України проти Радянської Росії у 1920 році (документи та матеріали)*, упорядник і автор передмови Я. Гинченко, Київ 2020, c. 93-110.

² W niektórych publikacjach wymieniano Kalisz w kontekście wizyty Naczelnika Państwa Józefa Piłsudskiego w obozie dla internowanych żołnierzy Armii Ukraińskiej Republiki Ludowej w 1921 r. Literatura i uwagi na temat dokładnej daty przyjazdu Marszałka zob.: J. Durka, *Pobyt Naczelnika Państwa Józefa Piłsudskiego w Kaliszu 15 maja 1921 r. w świetle publikacji „Gazety Kaliskiej” – materiały źródłowe*, „Polonia Maior Orientalis” 2024, T. 11, s. 318-319.

³ E. Wiszka, *Emigracja ukraińska w Polsce 1920-1939...*, s. 353-358.

ńskiego Komitetu Centralnego. Członkami Związku mogli zostać zamieszkali na terytorium Polski ukraińscy inwalidzi, a także wdowy i sieroty po poległych lub zmarłych na skutek wojny. W czasie funkcjonowania obozów internowania dla ukraińskich żołnierzy istniało osiem oddziałów terenowych Związku w Polsce. Były też dwa oddziały zagraniczne – w Bułgarii i w Rumunii⁴. Prezesem organizacji inwalidzkiej w Kaliszu został setnik Wołodomyr Rohoza⁵. Oficjalnym organem prasowym Związku, był wydawany w latach 1923, 1926-1931 „Український інвалід” (Inwalida Ukraiński). Celami pisma wydawanego początkowo jako dwutygodnik, potem nieperiodycznie, a następnie jako miesięcznik, było informowanie o sprawach osób niepełnosprawnych i funkcjonowaniu społeczności inwalidów, obrona ich praw, prezentowanie sylwetek bohaterów-inwalidów i propagowanie idei walki narodowowyzwoleńczej Ukraińców pod przywództwem Rządu Ukraińskiej Republiki Ludowej na wychodźstwie⁶.

Ukraińskich sojuszników nie obejmował rozkaz kierownika Ministerstwa Spraw Wojskowych z 7 lutego 1919 r. nr 585, który normował wypłatę stałych, comiesięcznych zasiłków wypłacanych przez Sekcję Opieki MSW. Przysługiwał inwalidom żołnierzom, będącym obywatelami polskimi, którzy wyszli na wojnę z miejscowości leżących w granicach ówczesnej władzy i którzy mieszkali w tych granicach⁷. Sojusznicy ci zostali też pominięci w uchwalonej 18 marca 1921 r. „Ustawie o zaopatrzeniu inwalidów wojennych i ich rodzin oraz pozostałych po poległych i zmarłych, których śmierć znajduje się w związku przyczynowym ze służbą wojska”⁸ (uchwalono ją już następnego dnia po konstytucji marcowej). Stało się tak, chociaż jak na możliwości państwa polskiego ukraińscy inwalidzi wojenni nie stanowili wielkiej liczebnie społeczności. Według danych z 1924 r. w Polsce żyło 286 takich osób⁹. Przeszkodą mógł być ich status jako internowanych żołnierzy. W 1924 r. nastąpiła jednak istotna zmiana w warunkach funkcjonowania przebywającej w Polsce całej społeczności żołnierzy Ukraińskiej Republiki Ludowej. 1 sierpnia w Kaliszu utworzono Stację Ukraińską, która skupiała życie społeczno-wojskowe ukraińskiej emigracji politycznej, a 31 sierpnia zamknięto ostatnie obozy dla inter-

⁴ Tamże, s. 353; M.P. Boychak, R.M. Lyakina, *Ukraińscy lekarze za granicą (Polska 1920-1924, Czechosłowacja 1922-1940)*, Kalisz 2023, s. 57-59.

⁵ E. Wiszka, *Emigracja ukraińska w Polsce 1920-1939...*, s. 353; Instytut Józefa Piłsudskiego w Ameryce, *Ukraińska Misja Wojskowa w Polsce*, sygn. 701/7/3, Spis dowódców i urzędników Ukraińskiej Wojskowej Komisji Likwidacyjnej w Rzeczypospolitej Polskiej, s. 223.

⁶ Wojskowe Biuro Historyczne w Warszawie [dalej: WBH], Ministerstwo Spraw Wojskowych [dalej: MSW], Seria 04, sygn. I.380.2.393, Pismo prezesa Związku Inwalidów Wojennych b. Armii URL Oleksandra Zahrodzkiego do ministra spraw wojskowych URL Wołodomyra Sałskiego z dnia 23 lutego 1938 r., b.p.; E. Wiszka, *Emigracja ukraińska...*, s. 353; tenże, *Prasa emigracji ukraińskiej...*, s. 231-232.

⁷ A. Jarosz-Nojszewska, *Świadczenia rentowe dla inwalidów wojennych w II RP w latach 1918-1926*, [w:] *Gospodarka i społeczeństwo a wojskowość na ziemiach polskich*, red. T. Głowiński, K. Popiński, Wrocław 2010, s. 203-204.

⁸ *Ustawa z dnia 18 marca 1921 r. o zaopatrzeniu inwalidów wojennych i ich rodzin oraz o zaopatrzeniu rodzin po poległych i zmarłych, których śmierć znajduje się w związku przyczynowym ze służbą wojskową*, „Dziennik Ustaw” 1921, nr 32, poz. 195; A.Cz. Dobroński, *Związek Inwalidów Wojennych RP 1919-2009*, Warszawa 2009, s. 52-53.

⁹ E. Wiszka, *Emigracja ukraińska...*, s. 353.

nowanych¹⁰. Zmiana ta niewątpliwie przyczyniła się do innego spojrzenia na potrzebę opieki nad ukraińskimi inwalidami wojennymi. Z czasem członkom Związku przyznano stałe zasiłki pieniężne, choć polski Departament VIII Ministerstwa Spraw Wojskowych zażądał przeprowadzenia weryfikacji ukraińskich inwalidów. Po stawieniu się przed polskimi komisjami, w organizacji pozostali tylko ci, u których potwierdzono w jakimś procencie utratę zdrowia. Od 1 stycznia 1925 r. polskie władze przyznały im wspomniane stałe zasiłki pieniężne¹¹. W Polsce żyło wtedy 228 członków Związku, którzy pobierali zasiłki, a w samym Kaliszu 136¹².

W marcu 1925 r. doszło do konfliktu między władzami Związku a członkami Ukraińskiego Komitetu Centralnego. Rohoza twierdził, że potrzeby materialne i mieszkaniowe inwalidów są zaspokajane głównie za sprawą Związku. Zarząd Związku włożył bowiem wiele wysiłku w akcję zdobywania funduszy na działalność organizacji inwalidzkiej, między innymi poprzez bardzo aktywną działalność chóru, który otrzymał koncesję na koncerty w całej Polsce. Prezes Związku zarzucił też UKC, że ten przekazywał sprawy ukraińskich inwalidów wojennych polskiej organizacji – Związkowi Inwalidów Wojennych RP. Na skutek tego konfliktu UKC zawiesił zarząd Związku i przekazał kierownictwo tymczasowemu komitetowi. W grudniu 1925 r. powołano nowy zarząd z prezesem gen. Aleksandrem Zahrodskim¹³ na czele. Zahrodski był powszechnie szanowaną osobą w środowisku ukraińskich emigrantów i mógł zapewnić dobrą współpracę Związku zarówno z UKC, jak i z polskimi instytucjami państwowymi¹⁴. Pod jego przewodnictwem opracowano nowy statut¹⁵, a 9 grudnia 1926 r. postanowieniem wojewody łódzkiego Związek Inwalidów Wojennych b. Armii URL został wpisany do rejestru stowarzyszeń i związków¹⁶. W 1927 r. władze Związku wraz z sekcją humanitarną UKC doprowadziły do uznania przez polskie władze takich samych praw inwalidów wojennych ukraińskich, jakie dotąd posiadali polscy inwalidzi wojenni¹⁷. Do artykułu 2 ustawy z dnia 18 marca 1921 r. „O zaopatrzeniu inwalidów wojennych i ich rodzin

¹⁰ Z. Karpus, *Pobyt żołnierzy Ukraińskiej Republiki Ludowej...*, s. 463-464.

¹¹ E. Wiszka, *Emigracja ukraińska...*, s. 353.

¹² Tamże, s. 357.

¹³ Tamże, s. 354-355.

¹⁴ Aleksander Zahrodski (1889-1968) – urodził się w Zelenki na Kijowszczyźnie. Ukończył seminarium duchowne i pracował w zawodzie nauczyciela. W 1914 r. zmobilizowany do armii rosyjskiej. W 1917 r. ciężko ranny znalazł się w szpitalu w Kijowie. Po wyjściu ze szpitala zgłosił się do Ukraińskiego Generalnego Komitetu Wojskowego. Uczestniczył w pierwszej wojnie rosyjsko-ukraińskiej. W końcu 1918 r. został dowódcą 3 Dywizji Armii Ukraińskiej Republiki Ludowej. W 1919 r. już w stopniu generała dowodził 2 Dywizją Wołyńską. W 1920 r. znalazł się w obozie w Wadowicach, a od lutego 1921 r. w Kaliszu, gdzie wraz z dowódcą 3 Dywizji Żelaznej gen. O Aleksandrem Udowczenką zorganizował sieć placówek oświatowych dla internowanych oficerów i żołnierzy ukraińskich. W 1929 r. podpisał akt notarialny na wykup ziemi pod cmentarz żołnierzy ukraińskich w Szczypiornie. Po zakończeniu II wojny światowej przebywał w Niemczech i w Stanach Zjednoczonych. Szerzej: A. Kolańczuk, *Ukraińscy generałowie w Polsce. Emigranci polityczni w latach 1920-1939. Słownik biograficzny*, Przemyśl 2009, s. 258-260.

¹⁵ E. Wiszka, *Emigracja ukraińska...*, s. 354-355; M.P. Boychak, R.M. Lyakina, *Ukraińscy lekarze za granicą...*, s. 58-64.

¹⁶ J.S. Wojciechowski, *Stowarzyszenia i związki kombatanckie w latach 1919-1939*, Pruszków [b.d.], s. 31.

¹⁷ E. Wiszka, *Emigracja ukraińska...*, s. 356.

oraz o zaopatrzeniu rodzin poległych i zmarłych lub zaginionych bez własnej winy, których śmierć, względnie zaginięcie, pozostaje w związku przyczynowym ze służbą wojskową” rozporządzeniem Prezydenta RP z dnia 10 czerwca 1927 r. dodano punkt obejmujących żołnierzy służących „w formacjach obcych, uznanych przez Państwo Polskie za takie, które na zasadzie przymierza lub porozumienia z siłą zbrojną polską, walczyły w obronie Polski przeciw państwom nieprzyjacielskim, jeżeli te osoby doznały uszkodzenia zdrowia lub okaleczenia w czasie i na skutek walki orężnej z nieprzyjacielem w obronie Polski”. Rozporządzenie obejmowało osoby posiadające obywatelstwo polskie lub przebywające na obszarze Polski na mocy uzyskanego zezwolenia¹⁸. Zgodnie z treścią tego rozporządzenia kalectwo musiało powstać w okresie wspólnej walki przeciwko Rosji Sowieckiej od 10 czerwca 1920 r. do 17 marca 1921 r.¹⁹

Sytuacja ukraińskich inwalidów wojennych byłej Armii URL w latach trzydziestych

Względna stabilizację w funkcjonowaniu Związku przerwał wielki kryzys gospodarczy, który rozpoczął się w 1929 r. i trwał w Polsce do 1935 r. Kryzys spowodował olbrzymie skutki ekonomiczne i społeczne. Jednym z nich były cięcia w budżecie państwa, obejmujące także wydatki na wsparcie dla inwalidów. Władze polskie przede wszystkim skupiły się na walce z ogromnym bezrobociem, a dotychczasowa polityka społeczna była mocno krytykowana²⁰. Nowa ustawa inwalidzka z 17 marca 1932 r. spowodowała obniżenie świadczeń dla beneficjentów poprzez wprowadzenie przy naliczaniu rent trzech klas miejsc zamieszkania, co faworyzowało mieszkańców dużych miast, kosztem mieszkańców małych miast i wsi. Przeprowadzono też ponowną weryfikację uprawnień. Zgodnie z rozporządzeniem z dnia 28 października 1933 r. rząd zdecydował się na obniżenie zapomóg inwalidzkich o 10% i wprowadzeniu progu 25% minimalnej utraty zdrowia²¹. Imienna lista członków Związku za październik obejmowała wtedy 192 osoby²².

Poprawa sytuacji ekonomicznej w Polsce i trudne warunki życia inwalidów wojennych spowodowały, że Związek podjął próbę uzyskania zmian w obowiązujących zasadach przyznawania praw ukraińskim inwalidom wojennym. Do tych starań chciano uzyskać wsparcie marszałka RP Edwarda Rydza-Śmigłego. 23 marca 1937 r. przewodniczący zarządu Związku gen. Aleksander Zahroński wystosował do niego memoriał w sprawie sytuacji części ukraińskich inwalidów wojennych. We wstępie powołał się na status prawny funkcjonowania inwalidów ukraińskich

¹⁸ Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 10 czerwca 1927 r., „Dziennik Ustaw” 1927, nr 54, poz. 475.

¹⁹ E. Wiszka, *Emigracja ukraińska...*, s. 356.

²⁰ P. Grata, *Polityka społeczna Drugiej Rzeczypospolitej*, [w:] *Metamorfozy społeczne. T. 8: Państwo i społeczeństwo Drugiej Rzeczypospolitej*, red. J. Żarnowski, Warszawa 2014, s. 192.

²¹ E. Wiszka, *Emigracja ukraińska...*, s. 357; A.Cz. Dobroński, *Związek Inwalidów Wojennych...*, s. 94-97; P. Grata, *Polityka społeczna Drugiej Rzeczypospolitej. Uwarunkowania - instytucje - działania*, Rzeszów 2013, s. 162.

²² E. Wiszka, *Emigracja ukraińska...*, s. 357-358.

w Polsce. Byli oni podzieleni na trzy grupy: „A”, „B” i „C”. Do grupy „A” zaliczano inwalidów wojennych z okresu sprzymierzenia Armii Ukraińskiej Republiki Ludowej z armią polską. W grupie „B” znaleźli się ukraińscy inwalidzi wojenni, którzy doznali uszkodzenia zdrowia lub okaleczenia w czasie służby wojskowej podczas I wojny światowej w szeregach armii Cesarstwa Rosyjskiego, lub w armii austro-węgierskiej, lub w Armii Ukraińskiej Republiki Ludowej, a w okresie sprzymierzenia z armią polską brali czynny udział w walkach w obronie niepodległości Polski. W 1937 r. było 98 inwalidów w tej grupie. Do grupy „C” zaliczano tych inwalidów, którzy w wyżej wskazanym okresie sprzymierzenia brali czynny udział w walkach w obronie niepodległości Polski, ale uszczerbku na zdrowiu lub okaleczenia doznali podczas akcji powstańczej oddziałów Ukraińskiej Republiki Ludowej przeciwko bolszewikom w listopadzie 1921 r. W czasie, kiedy pisano memoriał żyło 5 inwalidów w tej grupie oraz 9 wdów po inwalidach grupy „B”. Generał A. Zahrodski zaznaczył, że inwalidzi z grup „B” i „C” co prawda pobierają stały zasiłek inwalidzki z „kredytów Ministerstwa Opieki Społecznej”, ale nie mają możliwości korzystania z żadnych praw inwalidów wojennych, które przewidywała ustawa z 17 marca 1932 r. Stwierdził, że bardzo szkodzi to tym osobom, które przecież brały czynny udział w walkach orężnych z nieprzyjacielem w obronie Polski i w ten sposób jeszcze bardziej pogorszyły swój stan zdrowia. Wskazywał na fakt, że inwalidzi z grup „B” i „C” są pozbawieni takiego prawa do leczenia, protezowania i zatrudniania, jakie przysługuje inwalidom z grupy „A”. Jako istotny argument podał fakt, że zgodnie z artykułem 69 wspomnianej ustawy prawo do zaopatrzenia pieniężnego przysługiwało nawet inwalidom, którzy doznali uszkodzenia zdrowia w walkach przeciwko Wojsku Polskiemu w okresie od 1 listopada 1918 r. do 1 czerwca 1919 r. (upoważnienie do przyznawania tego zaopatrzenia miał polski minister skarbu). Generał uważał, że wobec takiego podejścia do kwestii przyznawania praw, inwalidzi wojenni byłej Armii URL zakwalifikowani do grup „B” i „C” w pełni zasługują na lepsze potraktowanie. Podkreślał, że przecież walczyli w obronie Polski i nawet posiadają Medal Pamiątkowy za Wojnę 1918-1921. Według niego przyznanie większych uprawnień inwalidom z grup „B” i „C” nie stanowiłoby obciążenia dla skarbu państwa, bo i tak otrzymują już zasiłek inwalidzki. Prosił więc marszałka Rydza-Śmigłego o poparcie prośby o nadanie praw inwalidów wojennych przysługującym inwalidom grupy „A” także tym z grup „B” i „C”. Dodatkowym argumentem było to, że służyli oni pod rozkazami marszałka w czasie wojny 1920 r.²³ Niestety w materiałach brakuje odpowiedzi na ten memoriał.

O trudnej sytuacji ekonomicznej Związku świadczy fakt, że w 1938 r. otrzymywał on wsparcia finansowe od ministra spraw wojskowych Rządu Ukraińskiej Republiki Ludowej na wychodźstwie w wysokości 200 złotych zapomogi jednorazowej i miesięcznych zapomóg po 30 zł.²⁴ Można tutaj dodać, że trudna sytuacja

²³ WBH, MSW, Seria 04, sygn. I.380.2.393, Memoriał w sprawie inwalidów wojennych b. Armii URL z dnia 23 marca 1937 roku, b.p.

²⁴ WBH, MSW, Seria 04, sygn. I.380.2.393, Pismo Prezydium XIII Zjazdu Związku Inwalidów Wojennych b. Armii URL do ministra spraw wojskowych URL Wołodomyra Sałskiego z dnia 30 czerwca

społeczności emigrantów ukraińskich w Polsce nie była przypadkiem odosobnionym w Europie. W latach trzydziestych XX w. na brak funduszy narzekali także emigranci ukraińscy w Rumunii, a dwór królewski w Bukareszcie faworyzował emigrację rosyjską²⁵.

Zakończenie

Powołanie do życia Związku Inwalidów Wojennych b. Armii URL niewątpliwie przyczyniło się do ułatwienia procesu włączenia ukraińskich inwalidów do polskiego systemu opieki społecznej, chociaż nie pominięto etapu weryfikacji osób zapisanych do tej organizacji. W polskim systemie więcej uprawnień otrzymali żołnierze, którzy zostali inwalidami na skutek walk zbrojnych w okresie przymierzenia armii polskiej i ukraińskiej w okresie od 10 czerwca 1920 r. do 17 marca 1921 r. Związek w czasie swojego istnienia podejmował próby uzyskania poprawy statusu prawnego swoich członków, zwłaszcza tych gorzej uposażonych pod względem uprawnień inwalidzkich.

BIBLIOGRAFIA - REFERENCES

Archival sources:

Instytut Józefa Piłsudskiego w Ameryce, Ukraińska Misja Wojskowa w Polsce, sygn. 701/7/3. Wojskowe Biuro Historyczne w Warszawie, Ministerstwo Spraw Wojskowych, Seria 04, sygn. I.380.2.393.

Printed sources:

Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 10 czerwca 1927 r., „Dziennik Ustaw” 1927, nr 54, poz. 475.

Ustawa z dnia 18 marca 1921 r. o zaopatrzeniu inwalidów wojennych i ich rodzin oraz o zaopatrzeniu rodzin po poległych i zmarłych, których śmierć znajduje się w związku przyczynowym ze służbą wojskową, „Dziennik Ustaw” 1921, nr 32, poz. 195.

Війна України проти Радянської Росії у 1920 році (документи та матеріали), упорядник і автор передмови Я. Гинченко, Київ 2020.

Studies:

Boychak M.P., Lyakina R.M., *Ukraińscy lekarze za granicą (Polska 1920-1924, Czechosłowacja 1922-1940)*, Kalisz 2023.

Bruski J.J., *Petlurowcy. Centrum Państwowe Ukraińskiej Republiki Ludowej na wychodźstwie (1919-1924)*, Kraków 2004.

Dobroński A.Cz., *Związek Inwalidów Wojennych RP 1919-2009*, Warszawa 2009.

Durka J., *Pobył Naczelnika Państwa Józefa Piłsudskiego w Kaliszu 15 maja 1921 r. w świetle publikacji „Gazety Kaliskiej” – materiały źródłowe, „Polonia Maior Orientalis” 2024, T. 11, s. 317-353.*

1938 r., b.p.; tamże, Pismo Prezesa Związku Inwalidów Wojennych b. Armii URL Oleksandra Zahrodzkiego do ministra spraw wojskowych URL Wołodymyra Sałskiego z dnia 7 września 1938 r.

²⁵ Instytut Józefa Piłsudskiego w Ameryce, Ukraińska Misja Wojskowa w Polsce, sygn. 701/7/5, Komunikat dotyczący sytuacji ukraińskiej emigracji w Rumunii (z dnia po 29 sierpnia 1931 r.), s. 195-196.

- Grata P., *Polityka społeczna Drugiej Rzeczypospolitej*, [w:] *Metamorfozy społeczne*. T. 8: *Państwo i społeczeństwo Drugiej Rzeczypospolitej*, red. J. Żarnowski, Warszawa 2014, s. 189-220.
- Grata P., *Polityka społeczna Drugiej Rzeczypospolitej. Uwarunkowania – instytucje – działania*, Rzeszów 2013.
- Jarosz-Nojszewska A., *Świadczenia rentowe dla inwalidów wojennych w II RP w latach 1918-1926*, [w:] *Gospodarka i społeczeństwo a wojskowość na ziemiach polskich*, red. T. Głowiński, K. Popiński, Wrocław 2010, s. 203-214.
- Karpus Z., *Jeńcy i internowani rosyjscy i ukraińscy na terenie Polski w latach 1918-1924*, Toruń 2000.
- Karpus Z., *Pobyt żołnierzy Ukraińskiej Republiki Ludowej w obozach internowania w Polsce w latach 1920-1924*, [w:] *Europa Orientalis. Polska i jej wschodni sąsiedzi od średniowiecza po współczesność*, red. Z. Karpus, T. Kempa, D. Michaluk, Toruń 1996, s. 455-464.
- Kolańczuk A., *Internowani żołnierze Armii UNR w Kaliszu 1920-1939*, Kalisz-Przemysł-Lwów 1995.
- Kolańczuk A., *Ukraińscy generałowie w Polsce. Emigranci polityczni w latach 1920-1939. Słownik biograficzny*, Przemysł 2009.
- Legieć J., *Armia Ukraińskiej Republiki Ludowej w wojnie polsko-ukraińsko-bolszewickiej w 1920 r.*, Toruń 2002.
- Palijenko, I. Sribniak, *Życie codzienne internowanych żołnierzy Armii URL w Kaliszu w latach 1821-1924 (według materiałów z archiwów polskich i ukraińskich)*, „Przegląd Archiwalny Instytutu Pamięci Narodowej” 2020, T. 13, s. 185-202.
- Sribniak I., Paliienko M., *Placówki oświatowe w obozie internowanych żołnierzy Armii Ukraińskiej Republiki Ludowej w Szczypiornie w latach 1922-1923. Na podstawie obozowego czasopisma „Ukraiński Surmacz”*, „Polonia Maior Orientalis” 2023, T. 10, s. 115-125.
- Sribnyak I., *Діяльність освітніх закладів у таборі інтернованих вояків Армії УНР в Калішу (1921-1924 рр.)*, „Facta Simonidis” 2020, T. 13, nr 1, s. 143-161.
- Sinkewycz J., *Ukraińscy emigranci polityczni w Kaliszu i Piotrkowie Trybunalskim w latach 1920-1930 w świetle źródeł archiwalnych*, „Nowa Polityka Wschodnia” 2024, nr 1, s. 166-185.
- Sinkevych Y., *Українські політичні емігранти в суспільному, господарському і культурному житті Ченстохови, Піотркува-Трибунальського, Торуня, Каліша та Тухолі в 1920-1930-х роках*, „Res Historica” 2023, nr 56, s. 449-478.
- Wiszka E., *Emigracja ukraińska w Polsce 1920-1939*, Toruń 2005.
- Wiszka E., *Prasa emigracji ukraińskiej w Polsce 1920-1939*, Toruń 2001.
- Wiszka E., *Stanica Ukraińska w Kaliszu (1924-1939)*, [w:] *Polska Ukraina Osadczyk*, red. B. Berdychowska, O. Hnatiuk, Lublin 2007, s. 137-180.
- Wojciechowski J.S., *Stowarzyszenia i związki kombatanckie w latach 1919-1939*, Pruszków [b.d.].

